

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تمایز جرم آدم ربایی با جرایم توقیف غیرقانونی و گروگان گیری و مرجع صالح جهت رسیدگی

الهام میرزاپور

کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران

El.mirzapur383@gmail.com

چکیده

جرم آدم ربایی و مخفی کردن دیگری دو مصداق از جرایم علیه اشخاص است که علاوه بر سلب آزادی و صدمات بدنی که ممکن است به مجنی علیه وارد شود، بیشتر شخصیت معنوی قربانی جرم، مورد تعرض قرار می گیرد. این جرم که به صورت خاص، یک ماده و به صورت عام، چند ماده از قانون مجازات اسلامی را به خود اختصاص داده و در منابع قوانین کیفری ایران، مصوبات فراوانی در مورد آن دیده می شود. در این پژوهش ضمن بررسی عناصر عمومی و اختصاصی این دو جرم، به وضعیت قوانین و مقررات موجود هم اشاره میشود تا ناسخ و منسوخ و عام و خاص این مقررات مشخص شود. همچنین تبیین دیدگاههای فقهی، ارتباط این دو جرم با جرایم مشابه (مانند توقیف و حبس غیرقانونی) علل تشدید مجازات، شروع در جرم و تعلیق مجازات از مباحث دیگری است که بخشی از مقاله را به خود اختصاص خواهند داد. هدف از انجام این پژوهش بررسی تمایز جرم آدم ربایی با جرایم توقیف غیرقانونی و گروگان گیری و مرجع صالح جهت رسیدگی است. روش تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی و نحوه گردآوری اطلاعات مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای است. نتایج نشان داد این جرایم صرف نظر از عناصر قانونی مجزا از لحاظ عنصر مادی در رفتار مادی این جرایم است، به گونه ای که یکی مستلزم نقل مکان است (آدم ربایی) و دیگری بدون این ویژگی محقق می شود. (بازداشت غیرقانونی) و از لحاظ عنصر معنوی نیز وجود انگیزه سوء مجرمانه در ساختار جرم آدم ربایی و مخفی کردن موضوع ماده ۶۲۱ آن را از جرم بازداشت غیرقانونی موضوع ماده ۵۸۳ متمایز می سازد. این در حالی است که صرف نظر از وسعت و دایره شمول جرایم مرتبط و مشابه؛ یعنی، جرایم موضوع مواد ۵۷۰ و ۶۳۱، بدون موثر بودن انگیزه مجرمانه به ترتیب خصوصیت مرتکب و بزه دیده شرط اساسی تحقق این جرایم است.

کلمات کلیدی: آدم ربایی، مخفی کردن دیگری، توقیف غیر قانونی، سلب آزادی تن دیگری.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه

اصل ۲۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر می‌دارد: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.» یکی از حقوق اساسی افراد که آن هم در قانون اساسی پیش بینی شده است حق آزادی تن می‌باشد که بارزترین مصداق آزادیهای شخصی است. این حق را اصل ۳۲ قانون اساسی چنین بیان می‌کند: «هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند.» اصل ۳۳ نیز آورده است: «هیچ کس را نمی‌توان از محل اقامت خود تبعید کرد، یا از اقامت در محل مورد علاقه اش ممنوع، یا به اقامت در محلی اجبار ساخت، مگر در مواردی که قانون مقرر می‌دارد.» پس هر کسی حق دارد که آزادانه در کوچه، خیابان و مکانهای مجاز راه برود و از آزادی تن بهره مند باشد. اما همان گونه که می‌دانیم قانون اساسی، ضمانت اجرای مهمی برای تأمین این حق و بسیاری از حقوق اساسی دیگر ندارد؛ بلکه قانون عادی باید اجرای اصول قانون اساسی را تضمین نماید که در این راستا قانون مجازات اسلامی به موجب مواد ۵۷۵، ۵۸۳، ۶۲۱ و برخی مواد دیگر، ضمانت اجرای حق آزادی تن را پیش بینی کرده است؛ همانگونه که قبلاً نیز قانون مجازات عمومی و قانون تشدید مجازات ربایندگان اشخاص مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۱۸ در این خصوص به تصویب رسیده بود (آقایی نیا، ۱۳۹۲: ۵۶).

مقررات کنونی در مورد جرم سلب آزادی تن دیگری، عاری از ابهام نیست و نیاز به تنقیح و توضیح دارد که در این مقاله سعی شده است به بررسی جوانب مختلف جرم مزبور و تمایز آن با جرایم توقیف غیرقانونی و گروگان گیری و مرجع صالح جهت رسیدگی به آن پرداخته شود.

۲- آدم ربایی

۱-۲- تعریف آدم ربایی

آدم ربایی، معادل واژه های (kidnapping, abduction) در زبان انگلیسی و واژه (enlevement) در زبان فرانسه و واژه (اختطاف) در زبان عربی می‌باشد که در برخی موارد، برای مطلق آدم ربایی و در برخی موارد، برای ربودن دختر به منظور عمل نامشروع به کار می‌رود و تعریفهای زیر برای این واژه ها بیان شده است: انتقال یک یا چند شخص از مکانی به مکان دیگر برخلاف اراده آنان، که ممکن است از راه خدعه یا فریفتن یا با زور انجام گیرد. (نخله و همکاران، ۲۰۱۲: ۹۶). انتقال یک شخص بدون رضایت او از محلی به محل دیگر به وسیله زور، تهدید یا فریفتن.

آدم ربایی به معنای سلب آزادی تن است؛ بنابراین ابتدا باید معنای آزادی تن را دانست. آزادی تن چنین تعریف شده است: «آزادی بدنی هر فرد بطوری که بتواند از هر نقطه کشور به نقطه دیگر آن، مسافرت نموده یا نقل مکان دهد یا از کشور خود خارج شده و به آن مراجعت نماید و از توقیف بدون جهت محفوظ و مصون باشد. نتیجه این آزادی، لغو بردگی و شبه بردگی، لغو بیگاری، منع توقیف و حبس بدون مجوز اشخاص است.» (جعفری لنگرودی، ۱۴۰۲: ۱۷۶).

آدم ربایی به معنای سلب آزادی تن دیگری بدون رضایت او و با قصد نامشروع، از راه جابجائی از محلی به محل دیگر می‌باشد. مخفی کردن هم، سلب آزادی تن دیگری بدون رضایت او و به قصد نامشروع از طریق پنهان کردن افراد در محلی می‌باشد.

۲-۲- عناصر تشکیل دهنده جرم آدم ربایی

عناصر قانونی: طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی تنها فعل یا ترک فعلی که طبق قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می‌شود و اصل قانونی بودن جرم و مجازات بر این امر تأکید دارد که هر عمل ضد اجتماعی بایستی توسط قانونگذار منع شده باشد تا بتوانیم مرتکب آن را سرزنش کنیم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

خوشبختانه قانون‌گذار در ماده ۶۲۱ و ۶۳۱ قانون مجازات اسلامی و ماده واحده قانون تشدید مجازات رانندگان متخلف مصوب ۱۳۳۵ عمل آرم را جرم انگاری کرده است و ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی تأکید می‌کند هر کس به قصد مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام یا به هر منظور دیگر به عنف یا تهدید یا حیله یا به هر نحو دیگر شخصاً یا توسط دیگری شخصی را برباید یا مخفی کند به حبس از پنج سال تا پانزده سال محکوم خواهد شد.

همچنین ماده ۶۳۱ قانون مجازات اسلامی در مورد نوزادربایی، مخفی یا تعویض کردن اطفال این گونه می‌گوید که هر کس طفلی را که تازه متولد شده است برباید یا مخفی کند یا او را به جای طفل دیگری یا متعلق به زن دیگری غیر از مادر طفل قلمداد نماید به شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهد شد (زراعت، ۱۳۹۷: ۴۸).

عنصر مادی: عمل ربودن افراد به عنف یا تهدید یا حیله یا به هر نحو دیگر عنصر مادی جرم آدم ربایی محسوب می‌شود، یعنی اگر شخصی به هر انگیزه و با حیله و تقلب و یا بدون رضایت او را برباید عنصر مادی جرم آدم ربایی محقق شده است، در ماده ۶۳۱ قانون مجازات اسلامی عمل ربودن و مخفی کردن طفل و تعویض کردن اطفال عنصر مادی این جرم تلقی می‌شود.

۱- موضوع جرم آدم ربایی ساده: انسان زنده که حداقل ۱۵ سال داشته باشد که در غیر این صورت ممکن است مشمول آدم ربایی مشدد یا دزدیدن طفل تازه متولد شده یا مخفی کردن اموات قرار گیرد.

۲- رفتار مجرمانه: انتقال جسم مجنی‌علیه از محلی به محل دیگر با زور و تهدید و حیله؛ به طوری که مجنی‌علیه اراده‌ای از خود نداشته باشد.

۳- مرتکب و شکل ارتکاب: هر کسی می‌تواند باشد که به صورت مباشرت یا مداخله و به طور غیرمستقیم قابل تحقق است که بحث مباشرت، شرکت و معاونت مطرح می‌شود.

۴- رضایت نداشتن مجنی‌علیه، شرط لازم است و بدون آن جرم محقق نمی‌شود.

۵- نتیجه مجرمانه: درست است که در ماده ۶۲۱ کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی از نتیجه حرفی به میان نیامده اما آدم ربایی از جرایم مقید بوده و نتیجه آن نیز سلب آزادی از فرد ربوده شده است.

عنصر معنوی: جرم آدم ربایی در صورتی محقق می‌شود که علاوه بر عنصر قانونی و مادی، عنصر روانی و معنوی را دارا باشد یعنی شخص باید سوء نیت و قصد مجرمانه برای ارتکاب جرم را داشته باشد و در غیر این صورت جرم فوق محقق نخواهد شد و انگیزه مرتکب جرم در عدم مسئولیت او بی‌تاثیر خواهد بود و مرتکب با هر انگیزه‌ای اعم از مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام یا به هر منظور دیگر مرتکب آدم ربایی شود مجازات خواهد شد که البته وجود انگیزه شرافتمندانه می‌تواند یکی از جهات مخففه موضوع ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی باشد و قاضی دادگاه میزان مجازات را تخفیف دهد.

۱- سوءنیت عام: مرتکب علاوه بر علم به موضوع جرم و وصف آن یعنی انسان زنده باید در انجام عمل عامل هم باشد و علم و آگاهی مرتکب به عدم رضایت بزه دیده شرط نیست این جرم مطلق است و نیازی به سوء نیت خاص ندارد و مفروض است پس ربودن انسان زنده که در حال خواب یا بیهوشی است مشمول این حکم می‌باشد.

۲- انگیزه مرتکب: به طور معمول، مقنن انگیزه را به عنوان یکی از اجزای تشکیل‌دهنده عنصر روانی جرایم به‌شمار نمی‌آورد و داشتن انگیزه شرافتمندانه در جرایم تعزیری و بازدارنده از جهات مخففه محسوب می‌شود. با این وجود انگیزه یکی از اجزای عنصر معنوی جرم آدم ربایی محسوب می‌شود.

هر چند مقنن در ماده ۶۲۱ کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی، واژه قصد را به کار برده است ولی این واژه بر انگیزه دلالت می‌کند و دلالت بر سوء نیت خاص ندارد. فرد آدم‌ربا باید عمد در ربودن فرد داشته باشد و با توجه به اینکه نتیجه جرم آدم ربایی از عمل مرتکب منفک نیست بنابراین سوءنیت خاص در سوءنیت عام مرتکب مستتر است و کسی که قصد ربودن دیگری را دارد، در ضمن قصد سلب آزادی او را نیز دارد (زراعت، ۱۳۹۴: ۸۷).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳-۲- مجازات آدم ربایی

طبق ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی، مجازات آدم ربایی پنج سال تا پانزده سال حبس در نظر گرفته شده است و مجازات نوزاد ربایی طبق ماده ۶۳۱ قانون مجازات اسلامی شش ماه تا سه سال حبس در نظر گرفته شده است و در صورتی که معلوم شود طفل ربوده شده مرده بوده مرتکب به یکصد هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

معاونت در آدم ربایی: هرگاه کسی با علم و عمد و وسایل ارتکاب جرم آدم ربایی و نوزاد ربایی را تهیه کند و یا افراد را به ارتکاب جرم فوق تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع نماید و یا به هر طریق دیگر وقوع جرم را تسهیل کند به استناد ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی معاون در جرم شناخته شده و مجازات معاون طبق ماده ۷۲۶ قانون مجازات اسلامی حداقل مجازات مقرر در قانون برای همان جرم می باشد که در مورد جرم آدم ربایی پنج سال و نوزاد ربایی شش ماه حبس پیش بینی شده است (شکری و سیروس، ۱۳۹۵: ۱۲۶).

کیفیات تشدید مجازات در جرم آدم ربایی: طبق ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی در صورتی که سن ربوده شده کمتر از ۱۵ سال باشد یا ربودن با وسیله نقلیه انجام گیرد یا به ربوده شده آسیب جسمی یا حیثیتی وارد شود مرتکب به حداکثر مجازات تعیین شده محکوم خواهد شد.

شروع به آدم ربایی: اگر شخصی شروع به آدم ربایی کند یعنی قصد ارتکاب جرم کند و شروع به اجرای آن نماید اما جرم بنا به دلایلی اتفاق نیفتد به استناد ماده ۴۱ و تبصره ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی به سه تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد (آخوندی، ۱۳۹۸: ۱۴۲).

بر اساس ماده ۱۲۲، هر کس قصد ارتکاب جرمی کرده و شروع به اجرای آن کند اما به واسطه عامل خارج از اراده او قصدش معلق بماند، به شرح زیر مجازات می شود:

الف- در جرایمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات، حبس دائم یا حبس تعزیری درجه یک تا سه است به حبس تعزیری درجه چهار.

ب- در جرایمی که مجازات قانونی آنها قطع عضو یا حبس تعزیری درجه چهار است به حبس تعزیری درجه پنج.

پ- در جرایمی که مجازات قانونی آنها شلاق حدی یا حبس تعزیری درجه پنج است، به حبس تعزیری یا شلاق یا جزای نقدی درجه ۶.

تبصره- هرگاه رفتار ارتكابی، ارتباط مستقیم با ارتكاب جرم داشته اما به جهات مادی که مرتکب از آنها بی اطلاع است، وقوع جرم غیرممکن باشد، اقدام انجام شده در حکم شروع به جرم است.

۴-۲- تحقق جرم آدم ربایی

رضایت نداشتن شخص ربوده شده یکی از شرایط تحقق جرم آدم ربایی است. این شرط را می توان مهمترین عنصر تحقق جرم آدم ربایی دانست؛ زیرا به این معنا است که عمل ربایی باید بدون رضایت شخص ربوده شده صورت گیرد و با وجود رضایت شخص ربوده شده، تحقق این جرم منتفی است. به عنوان مثال شخصی با رضایت خود سوار اتومبیلی می شود که به مقصد خارج شهر در حرکت است و راننده در میانه راه و در بیرون از شهر، عمداً از مسیر خارج می شود و مسافر را به نقطه ای دور افتاده منتقل و او را محبوس می کند. در این حالت از لحظه انحراف راننده از مسیر و انتقال شخص به مکانی دیگر جرم آدم ربایی محقق می شود. در حقیقت انتقال شخص ربوده شده از محلی به محل دیگر را باید شرط دیگر وقوع جرم آدم ربایی عنوان کرد که در غیر این صورت این جرم بی معنا خواهد بود. در جرم آدم ربایی اساساً مباشرت و همکاری مجرم در ارتکاب جرم شرط نیست و رباینده بنا به تصریح ماده ۶۲۱ کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی، می تواند این جرم را به وسیله دیگری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

انجام دهد؛ مانند زمانی که ربایش از سوی شخصی مجنون انجام گیرد. در این مورد سبب، اقوی از مباشر خواهد بود و مسئولیت کیفری متوجه سبب است. آدم‌ربایی جرمی عمدی است؛ بنابراین مرتکب باید قصد ربودن انسان زنده‌ای را برخلاف میل وی داشته باشد و با فقدان این شرط جرم آدم‌ربایی قابل تحقق نخواهد بود. مانند اینکه شخصی بدون اطلاع از اینکه شخصی در صندوق عقب اتومبیل وی محبوس است، او را به محل دیگری منتقل کند (گلدوزیان، ۱۳۹۵: ۱۲۸).

۲-۵- علل تشدید مجازات آدم‌ربایی

- ۱- سن مجنی‌علیه کمتر از ۱۵ سال تمام باشد.
- ۲- ربودن با وسیله نقلیه باشد که اطلاق وسیله نقلیه در این مورد، شامل وسایل نقلیه غیرموتوری مانند دوچرخه نیز می‌شود.
- ۳- رساندن آسیب جسمی به مجنی‌علیه. در اینجا باید گفت که آسیب شامل آسیب‌های روحی و روانی در مجنی‌علیه نیز می‌شود.
- ۴- رساندن آسیب حیثیتی به مجنی‌علیه. این فرض در صورتی مطرح می‌شود که بزه‌دیده مؤنث یا پسرپچه زیبا باشد. در غیر این صورت، این موضوع باید از طرف مجنی‌علیه ثابت شود.

۲-۶- صور خاص آدم‌ربایی

- ۱- ربودن طفل تازه متولد شده بر اساس ماده ۶۳۱ کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی. بر اساس این ماده، هر کس طفلی را که تازه متولد شده است، بدزدد یا مخفی کند یا او را به جای طفل دیگری یا متعلق به زن دیگری غیر از مادر طفل قلمداد کند، به ۶ ماه تا ۳ سال حبس محکوم خواهد شد و چنانچه احراز شود که طفل مزبور مرده بوده است، مرتکب به یکصد هزار تا ۵۰۰ هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.
- ۲- مخفی کردن اموات بر اساس ماده ۶۳۵ کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی. بر اساس این ماده، هرکس بدون رعایت نظامات مربوط به دفن اموات، جنازه‌ای را دفن کند یا سبب دفن آن شود یا آن را مخفی کند، به جزای نقدی از یکصد هزار تا یک میلیون ریال محکوم خواهد شد.
- ۳- مخفی کردن مجرم.
- ۴- ربودن اتباع ایرانی: قانون تشدید مقابله با اقدامات تروریستی دولت آمریکا مصوب ۱۰ آبان سال ۱۳۶۸.

۲-۷- ویژگی‌های جرم آدم‌ربایی

- ۱- جرم آدم‌ربایی از جرایم آنی به شمار می‌رود. در تعریف جرم آنی باید گفت هنگامی که عنصر مادی جرم در یک لحظه واقع شود، جرم آنی به وقوع پیوسته است. مانند قتل، سرقت، ازدواج مجدد بدون اجازه دادگاه در شرایطی که قانوناً جرم تلقی شود (به این دلیل که در لحظه انعقاد عقد، نکاح دوم تحقق می‌یابد) ساخت خانه بدون مجوز قانونی (که با کار گذاشتن اولین سنگ بنا واقع می‌شود) یا نصب آگهی در محل‌های ممنوع با ضمانت اجرای کیفری.
- ۲- مقید به نتیجه است.
- ۳- از جرایم غیر قابل گذشت محسوب می‌شود.
- ۴- مجازات این جرم غیر قابل تعلیق است (ولیدی، ۱۳۹۲: ۱۵۴).

۲-۸- معاونت در آدم‌ربایی

- ماده ۱۲۶ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲، معاونت در جرم را به طور کلی تعریف کرده است. بر اساس این ماده، اشخاص زیر معاون جرم محسوب می‌شوند:
- الف - هر کس، دیگری را ترغیب، تهدید، تطمیع یا تحریک به ارتکاب جرم کند یا با دسیسه یا فریب یا سوءاستفاده از قدرت، موجب وقوع جرم شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ب- هر کس وسایل ارتکاب جرم را بسازد یا تهیه کند یا طریق ارتکاب جرم را به مرتکب ارایه دهد.

پ- هرکس وقوع جرم را تسهیل کند.

تبصره- برای تحقق معاونت در جرم، وحدت قصد و تقدم یا اقتران زمانی (همزمان بودن) بین رفتار معاون و مرتکب جرم شرط است. چنانچه فاعل اصلی جرم، جرمی شدیدتر از آنچه مقصود معاون بوده است، مرتکب شود، معاون به مجازات معاونت در جرم خفیفتر محکوم می شود. با توجه به تعریف قانونگذار از معاون در جرم، می توان معاونت در آدمربایی را نیز اینگونه تعریف کرد: هرگاه کسی با علم و عمد، وسایل ارتکاب جرم آدمربایی و نوزادربایی را تهیه کرده یا افراد را به ارتکاب جرم فوق تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع کند یا به هر طریق دیگر وقوع جرم را تسهیل کند، معاون در جرم شناخته شده و مجازات او حداقل مجازات مقرر در قانون برای همان جرم است که برای جرم آدمربایی ۵ سال و نوزادربایی ۶ ماه حبس پیش بینی شده است.

۳- تفاوت جرم آدم ربایی با جرایم توقیف غیرقانونی و گروگان گیری

آدمربایی با توقیف و حبس غیرقانونی موضوع مواد (۵۸۳) و (۵۷۵) قانون مجازات اسلامی متفاوت است؛ زیرا در توقیف غیرقانونی، ربودن و نقل و انتقال مجنی علیه از محلی به محل دیگر ضرورت ندارد و صرف بازداشت و نگهداری موقت شخص برخلاف قانون در محلی غیر از زندان برای تحقق این جرم کفایت می کند؛ و در حبس غیرقانونی نیز مجنی علیه بدون مجوز قانونی در زندان نگهداری و حبس می شود. تفاوت مهم دیگر میان جرم آدمربایی و جرایم توقیف و حبس غیرقانونی این است که جرم آدمربایی از لحاظ عنصر مادی، جرم آنی و مقید است، ولی جرایم توقیف و حبس غیرقانونی، جرایم مستمر و مطلق هستند. جرایم توقیف و حبس غیرقانونی غالباً از طرف مقامات و مأموران دولتی انجام می شود؛ در حالی که مرتکبین جرم آدمربایی غالباً افراد عادی هستند. علاوه بر این، مجازات جرایم حبس یا توقیف غیرقانونی قابل تعلیق است؛ ولی مجازات جرم آدمربایی غیر قابل تعلیق است و شروع به جرم در جرایم توقیف و حبس غیرقانونی برخلاف آدمربایی مجازات ندارد (ناصرزاده، ۱۳۹۴: ۷۵).

۳-۱- تفاوت های بازداشت غیرقانونی با آدمربایی

۱- فاعل جرم بازداشت غیرقانونی، مقامات قضایی و مأموران ذیصلاح هستند اما آدمربایی توسط افراد عادی صورت می گیرد.
۲- جرم بازداشت غیرقانونی از طریق صدور دستور و قرار صورت می گیرد اما آدمربایی از طریق انجام فعل مادی ربودن انجام می شود.

۳- ممکن است صدور دستور بازداشت، به دلیل در دسترس نبودن متهم یا گذاشتن وثیقه توسط او، به بازداشت متهم منتهی نشود اما جرم آدمربایی اینگونه نیست.

۴- آدمربایی به صورت مخفیانه انجام می شود اما بازداشت به صورت اداری و علنی.

جرم آدمربایی و گروگان گیری دو مصداق از جرایم علیه اشخاص هستند که آزادی تن را مورد تعرض قرار داده و موجبات سلب آزادی تن را فراهم می کنند. این جرایم علاوه بر اینکه آزادی تن اشخاص را سلب می کنند، در اغلب اوقات صدمات بدنی (ضرب و جرح و قتل) و صدمات حیثیتی (ریختن آبرو، شرف و هتک ناموس) بر افراد وارد می کنند که غیر قابل جبران است و غالباً با نوعی عنف، تهدید و اجبار یا حيله و نیرنگ با انگیزه های سوء همراه هستند.

الف) گاهی اصطلاح گروگان گیری که عنوانی عامیانه است و مفاهیم گوناگون دارد، مترادف آدم ربایی به کاررفته است. آدم ربایی و گروگان گیری دو جرم متفاوتند. قانون گذار جرمی به نام گروگان گیری در قانون پیش بینی نکرده و این بیشتر یک اصطلاح ژورنالیستی است (چاله چاله، ۱۳۸۹، ۵۲).

گروگان گیری اصولاً ناظر به روابط بین دولتها بوده و یک جنایات جنگی محسوب می شود؛ در حالی که جرم آدمربایی یک جرم عادی به حسای می آید. علاوه بر این، جرم گروگان گیری غالباً در حین جنگ و مخاصمات مسلحانه ارتکاب می یابد؛ در حالی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جرم آدم‌ربایی مقید به زمان خاصی نیست و مرتکب و یا مرتکبان جرم گروگان‌گیری اصولاً نظامیان و یا سایر گروه‌های مبارز سیاسی هستند؛ ولی در جرم آدم‌ربایی مرتکب اعم است از نظامی و غیر نظامی (خلعتبری، ۱۳۹۴: ۶۸).

ب) موضوع جرم گروگان‌گیری، غیر نظامیان هستند؛ اما در آدم‌ربایی موضوع جرم اطلاق دارد و شامل تمام اشخاص اعم از نظامی و غیر نظامی می‌شود. همچنین گروگان‌گیری همیشه به عنوان یک تضمین جهت تأمین خواسته‌های گروگان‌گیران صورت می‌گیرد و گروگان‌گیران همواره قصد آزادی گروگانها را ولو به صورت مشروط دارند؛ درحالی‌که در جرم آدم‌ربایی، مرتکب همواره چنین قصدی ندارد. (رحیمی نژاد و حبیب زاده، ۱۳۸۳: ۶۷).

مهم‌ترین وجه اشتراک آدم‌ربایی با جرایم توقیف غیرقانونی، حبس غیرقانونی و گروگان‌گیری از نظر سلب آزادی از یک موجود انسانی است.

ج) آدم‌ربایی در روابط زوجین و پدر و مادر نسبت به فرزند (فرزند دزدی) هم قابل تحقق است. بنابراین، صرف وجود رابطه زوجیت و یا رابطه پدر و فرزندی یا مادر و فرزندی مانع از تحقق جرم آدم‌ربایی نخواهد شد و فقط در مواردی که فرد در مقام اعمال یک حق و یا تکلیف قانونی مرتکب جرم شود، عملش جرم محسوب نخواهد شد.

د) رضایت مجنی علیه نافی عنوان مجرمانه است؛ مشروط بر اینکه رضایت دهنده اهلیت داشته و از روی آگاهی و اراده و اختیار رضایت داده باشد.

از نظر فقهی بایستی جرم آدم‌ربایی را از مصادیق جرم تعزیری دانست که در شرع مقدس مجازات خاصی برای آن معین نگردیده و قاضی باید با توجه به مصالح اجتماعی مجازات مناسبی را برای آن در نظر بگیرد. (جعفرپور و احمدزاده، ۱۳۸۸: ۴۳)

۴- مرجع صالح برای رسیدگی به جرم آدم‌ربایی

رسیدگی به جرم آدم‌ربایی، در صلاحیت دادگاه عمومی جزایی می‌باشد. مستنداً به ماده ۳۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری، برای مرتکب جرم آدم‌ربایی با رعایت قیود ماده ۳۲ همین قانون، صدور قرار بازداشت موقت الزامی است و قاضی در سیر انجام تحقیقات زمانی که دلایل کافی بر توجه اتهام به متهم را بدست آورد، بایستی قرار بازداشت موقت صادر کند. چنانچه فردی متهم به ارتکاب چند جرم از درجات مختلف باشد، دادگاهی به اتهام او رسیدگی می‌کند که صلاحیت رسیدگی به مهم‌ترین جرم را دارد. در صورتی که یکی از اتهامات از جمله جرایمی باشد که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه کیفری استان باشد، این دادگاه باید به اتهامات دیگر او که در صلاحیت دادگاه عمومی است نیز رسیدگی نماید و چنانچه جرمی طبق تبصره الحاقی به ماده ۴ اصلاحی قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱ در دادگاه کیفری استان مطرح شود و دادگاه پس از رسیدگی تشخیص دهد که عمل ارتكابی عنوان مجرمانه دیگری دارد که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه عمومی جزایی است، این امر موجب نفی صلاحیت دادگاه نیست. پس چنانچه جرم آدم‌ربایی همراه با جرمی که در صلاحیت دادگاه کیفری استان است ارتکاب یابد، دادگاه کیفری استان صالح برای رسیدگی به هر دو جرم است و مرجع تجدیدنظر از این آراء دیوان عالی کشور است. (مصدق، ۱۳۸۹: ۶).

۵- نتیجه‌گیری

از مجموع آنچه گفته شد، نتیجه می‌گیریم که گرچه بسیاری از دادگاهها هنگام رسیدگی به جرم آدم‌ربایی و مخفی کردن دیگری تنها به ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی استناد می‌کنند، اما باید توجه داشت که قانون تشدید مجازات رابیندگان اشخاص، مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۱۸ به صورت کامل نسخ نشده است و برخی احکام آن هنوز به اعتبار خود باقی است و دادگاهها باید به آنها عمل کنند که رابطه این قانون و ماده ۶۲۳ قانون مجازات اسلامی، عمده‌ترین بخش مقاله حاضر بود. همچنین باید توجه داشت که جرم «آدم‌ربایی» و «مخفی کردن دیگری» دو جرم متفاوت هستند و عنصر مادی آنها نیز با یکدیگر تفاوت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دارد، بنابراین احکام اختصاصی جرم آدم ربایی در مورد مخفی کردن دیگری، قابل اعمال نیست؛ مثلاً: مجازات جرم مخفی کردن قابل تعلیق است، شروع در مخفی کردن دیگری مجازات ندارد و... . برخی از مصادیق آدم ربایی در قانون عنوان خاص مجرمانه دارد که آنها را از شمول عنوان عام آدم ربایی خارج می کند، مانند ربودن جنازه و ربودن طفل تازه متولد شده و توقیف غیر قانونی اشخاص توسط مقامات دولتی. از نظر فقهی، باید جرم آدم ربایی و مخفی کردن دیگری را از مصادیق جرایم تعزیری دانست، که مجازات خاصی در شرع برای آن مشخص نشده است و قانونگذار باتوجه به مصالح اجتماعی، می تواند مجازات مناسبی را برای آن در نظر بگیرد.

رفتار فیزیکی لازم برای تحقق این جرم، «ربودن» است. همان طور که «ربودن» مال، مستلزم نقل مکان کردن مال دیگری بدون رضایت وی می باشد، برای تحقق جرم آدم ربایی نیز، برخلاف جرم حبس کردن غیرقانونی، باید شخص دیگری بدون رضایت خودش (چه به طور پنهانی و چه به صورت علنی) جابجا شود. بنابراین، بستن درِ اتاق بر روی دیگری و یا همراه کردن دیگری با خود با میل و رضای وی آدم ربایی محسوب نمی شود.

در اینکه جرم آدم ربایی از جمله جرایم مستمر یا آنی است، میان حقوقدانان اختلاف نظر وجود دارد. برخی حقوقدانان معتقدند در جرم آدم ربایی از ابتدای ربایش تا زمان آزادی قربانی جرم به طور مستمر ادامه دارد. در مقابل عده ای از حقوقدانان بر این اعتقاد هستند که جرم آدم ربایی به محض ربودن قربانی جرم واقع می شود و استمرار بعدی یعنی تحت اختیار بودن قربانی جرم بعد از ربودن از نتایج جرم آدم ربایی است. به این ترتیب در صورتی که به محض ربودن شخص قربانی، مجرمان دستگیر شوند، به مجازات جرم کامل آدم ربایی محکوم می شوند و نیازی به استمرار چنین جرمی نیست.

مراجع

- آقای نیا، حسین، حقوق کیفری اختصاصی، جرایم علیه اشخاص (شخصیت معنوی) تهران، نشر میزان، ۱۳۹۲.
- آخوندی، محمود، آیین دادرسی کیفری، جلد اول، تهران، انتشارات دورانیشان، ۱۳۹۸.
- خلعتبری، عبدالحسین، گروگان گیری، معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی، انتشارات جهان جام جم، ۱۳۹۴.
- زراعت، عباس، حقوق جزای اختصاصی ۱، جرایم علیه اشخاص، تهران، فکر سازان، ۱۳۹۷.
- زراعت، عباس، شرح قانون مجازات اسلامی، تعزیرات، جلد ۲، تهران، انتشارات ققنوس، ۱۳۹۴.
- شکری، رضا؛ سیروس، قادر، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوق کنونی (دکترین و رویه کوبی در ایران) تهران، انتشارات مهاجر، ۱۳۹۵.
- گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، تهران، چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۹۵.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۲.
- ناصرزاده، هوشنگ، آیین دادرسی کیفری (سلب آزادی تن، بازداشت و حبس در حقوق ایران) تهران، نشر دیدار، ۱۳۹۴.
- نخلة، موریس؛ بعلبکی، روحی؛ مطر، لین صلاح، القاموس القانونیه الثلاثه، لبنان (بیروت)، منشورات الحلبي الحقوقية، ۲۰۱۲ م.
- ولیدی، حقوق جزای اختصاصی، جلد دوم، جرایم علیه اشخاص، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۹۲.